

مدرسه‌های پژوهش‌محور

آرزو میرزایی کله کلایی

مدیر دبستان

۳۶

مسئله و چالش بزرگی پیش رو بود: چگونه می‌توانستم برنامه‌ای جامع و یکسان برای مدرسه‌های پژوهش‌محور تدوین کنم؟ برنامه‌ای که معلمان و دانش‌آموزان و حتی والدین را در مسیر پیشرفت و تحول قرار دهد و در عین وحدت رویه، زمینه بروز خلاقیت و شکوفایی بین ارکان مدرسه کشف و ایجاد شود؟

پرده برانداز و بزن ساز نو

با برگزاری جلسات متعدد با مدیران، معلمان، دانش‌آموزان، والدین، کارشناسان حوزه آموزش و بررسی‌های میدانی، این نتیجه حاصل شد که ایجاد و توسعه کارگاه‌های توان‌دهی می‌تواند بهترین روش برای تحقق اهداف سند تحول بنیادین باشد. دیدن فرصت‌ها

سال‌هایی که با عنوان کارشناس پژوهش و تحقیقات در اداره آموزش و پرورش شهرستان قائم‌شهر مشغول خدمت بودم، سال‌هایی طلایی و تحول‌آفرین در مسیر توسعه حرفه‌ای بود، چرا که با غنیمت‌شمردن فرصت، توانستم تجربه‌ای ناب و به‌یادماندنی را در زمینه آموزش پژوهش‌محور زیست کنم. روایت این تجربه از انتخاب مدرسه‌های پژوهش‌محور در نشست‌های تخصصی با اعضای کارگروه پژوهش و تحقیق شروع شد. با توجه به ویژگی‌های شاخصی که ترسیم‌شده بودند، ۳۶ مدرسه از دوره‌های گوناگون تحصیلی به‌عنوان مدرسه‌های پژوهش‌محور انتخاب شدند.

فرصت‌ها و چالش‌های آموزشی و پژوهشی موتور محرک انگیزه درونی‌ام شد و برنامه‌ای جامع که یادگیری را با پژوهش و خلاقیت پیوند می‌داد، با عنوان «تقویم اجرایی آموزش در بستر پژوهش» طراحی شد

و چالش‌های آموزشی و پژوهشی موتور محرک انگیزه درونی‌ام شد و برنامه‌ای جامع که یادگیری را با پژوهش و خلاقیت پیوند می‌داد، با عنوان «تقویم اجرایی آموزش در بستر پژوهش» طراحی شد. این تقویم شامل کارگاه‌های توان‌دهی برای سه جامعه هدف «دانش‌آموزان، معلمان و والدین» در مدرسه‌های پژوهش‌محور بود.

نقش کلیدی در این حرکت تحول‌آفرین بر عهده مدیران مدرسه‌های پژوهش‌محور بود. در گام نخست، مدیر باید جدول کارگاه‌های توان‌افزایی را شامل نام کارگاه، نام مدرس، زمان و مکان کارگاه، مخاطبان و تعداد آن‌ها، میزان هزینه برآوردشده و... بر اساس ماتریس «نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها»ی مدرسه خود کامل می‌کرد و برای تأیید به واحد پژوهش اداره ارسال و پس از اخذ مجوز برای جامعه هدف اجرا می‌کرد.

جلسات هم‌اندیشی باید در پایان هر ماه در یکی از مدرسه‌های مجموعه برگزار می‌شدند و مدیران اقدامات صورت‌گرفته را در سه جامعه هدف گزارش و بازخوردهای خود را اعلام می‌کردند. این بازخوردها رضایت مدیران را از تأثیر مطلوب کارگاه‌های توان‌دهی نشان می‌داد که با بیان تجربیات موفق، چالش‌ها و فرصت‌ها، و نیز خلاقیت‌های صورت‌گرفته، زمینه هم‌افزایی گروه را فراهم می‌کرد. گاهی نیز بر اساس مقتضیات و شرایط، از استادان و پژوهشگران بنام دعوت می‌شد تا مدیران مدرسه‌ها آگاهی‌های لازم را در زمینه پژوهش و فناوری کسب کنند.

کارگاه‌های توان‌افزایی دانش‌آموزان

نخستین گام ایجاد انگیزه و علاقه در دانش‌آموزان بود. کارگاه‌هایی چون «خلاقیت و نوآوری، مدیریت زمان، تفکر انتقادی و فن‌های یادگیری» برای دانش‌آموزان طراحی شده بودند. هدف اصلی از برگزاری این کارگاه‌ها نه تنها آموزش روش‌های پژوهشی به دانش‌آموزان، بلکه تقویت تفکر انتقادی و خلاقیت در آنان بود. دانش‌آموزان با حضور در این کارگاه‌ها آموختند چگونه پرسش‌های مناسب طرح کنند، منابع معتبر را بیابند و دستاوردهای خود را به‌صورت سازمان‌یافته ارائه دهند. این کارگاه‌ها مهارت‌های علمی، توانایی‌های فردی و اجتماعی آنان را تقویت می‌کرد و زمینه‌ساز بهره‌گیری از تفکر پژوهشی در همه جنبه‌های زندگی‌شان می‌شد.

کارگاه توان‌افزایی معلمان

در سند تحول بنیادین، معلم کارگزار اصلی معرفی شده است. به‌طور قطع تحول از طریق معلمان پژوهنده،

اندیشه‌ورز و متفکر ایجاد می‌شود. برخی از کارگاه‌ها با عنوان‌های «راهنمای تدریس، فناوری‌های نوین آموزشی، روش‌های فعال‌سازی کلاس» توانستند ضمن آشناکردن معلمان با روش‌های نوین آموزشی، آنان را به داشتن کلاسی با محیط پژوهش‌محور ترغیب کنند.

کارگاه توان‌افزایی والدین

والدین نیز در این رویکرد آموزشی نقش پررنگی ایفا کردند. کارگاه توان‌افزایی والدین از آن دست برنامه‌هایی بود که توانست تحول عمیقی در نگرش والدین نسبت به آموزش فرزندانشان ایجاد کند. کارگاه‌هایی نظیر «ارتباط مؤثر با فرزندان، پشتیبانی تحصیلی، فن‌های تربیتی، و مدیریت خانه و مدرسه» والدین را به همکاری فعال و میدانی در فرایند یادگیری فرزندانشان تبدیل و نقش حمایتی و انگیزشی آنان را تقویت کرد. هدف این بود که والدین بفهمند چگونه می‌توانند در خانه محیطی پژوهش‌محور و انگیزشی برای فرزندان خود ایجاد کنند. این کارگاه‌ها نه تنها به بهبود روابط خانوادگی کمک کردند، بلکه بر بهبود عملکرد تحصیلی فرزندانشان نیز تأثیر بسزایی داشتند.

پایان سخن شنو که ما را چه رسید

ایجاد چارچوب‌های پژوهش‌محور در مدرسه‌ها، نه تنها در عملیاتی و اجرایی کردن راهکار ۲۳ سند تحول (توسعه و تقویت پژوهش‌های علمی و...) مؤثر بود، بلکه توانست به پویایی و توسعه مهارت‌ها در دانش‌آموزان، معلمان و والدین منجر شود و «آموزش در بستر پژوهش» بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان، مهارت‌های حرفه‌ای معلمان، و رضایت و مشارکت والدین بیفزاید.

دست‌اندازهای موجود در اجرا

در کنار همه موفقیت‌ها، این مسیر همچون هر مسیری با چالش‌هایی همراه بود. گاه مشکلات مالی مانع اجرای برخی از کارگاه‌ها می‌شدند. در مواقعی نیز سختی‌ها و ناهماهنگی‌های زمانی، برنامه‌ریزی‌ها را مختل می‌کرد. اما هر بار با تلاشی مضاعف و مدیرانی همدل و پای کار توانستیم از پس چالش‌ها برآییم.

آنچه شایسته است

سرمایه‌گذاری در پژوهش و اجرای برنامه‌های مشابه در مقیاس وسیع‌تر می‌تواند به تحول و پیشرفت نظام آموزشی کشور کمک کند.